

**ΑΠΟΔΟΣΗ ΞΕΝΩΝ ΟΡΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ**

Κ.Λ. Κατσιφαράκης

Περίληψη

Στην εργασία αυτή αναφέρονται ορισμένες αρχές για την απόδοση ξένων επιστημονικών όρων στα ελληνικά. Στην συνέχεια οι αρχές αυτές εφαρμόζονται σε παραδείγματα από τις περιοχές της υδραυλικής και της αριθμητικής ανάλυσης. Τα παραδείγματα αυτά περιλαμβάνουν: α) Όρους για τους οποίους δεν υπάρχει κατεστημένη ελληνική μετάφραση β) Όρους που έχουν αποδοθεί με περισσότερους από έναν τρόπους στα ελληνικά και γ) Όρους των οποίων η επικρατούσα ελληνική απόδοση δεν είναι η πιά ενδεδειγμένη.

**TRANSLATION OF FOREIGN TERMS IN GREEK: EXAMPLES
FROM HYDRAULICS AND NUMERICAL ANALYSIS**

K.L. Katsifarakis

Summary

Some principles for the translation of foreign scientific terms in Greek are presented. Then, these principles are applied to certain terms from hydraulics and numerical analysis. The examples include: a) Terms with no established Greek equivalent b) Terms which have been translated in Greek in more than one ways and c) Terms for which the commonly used Greek equivalent is not very appropriate.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιστημονική ορολογία είναι συγχρόνως παράγωγο και στήριγμα της επιστημονικής έρευνας. Η επιστημονική έρευνα παράγει ορολογία, για να εκφράσει τα αποτελέσματά της με την απαιτούμενη ακρίβεια. Από την άλλη πλευρά η εμπάθυνση σε κάποιο θέμα προϋποθέτει ακριβή κατανόηση της αντίστοιχης ορολογίας.

Στις θετικές επιστήμες η ελληνική ορολογία παράγεται με μετάφραση ξένων όρων (κυρίως αγγλικών) και παρουσιάζει αρκετές αδυναμίες. Υπάρχουν ελλείψεις, αφού πολλοί όροι δεν έχουν μεταφρασθεί καθόλου στα ελληνικά. Σε άλλες περιπτώσεις υπάρχουν πολλοί ελληνικοί όροι για το ίδιο αντικείμενο (είτε λόγω έλλειψης συντονισμού στην μεταφραστική προσπάθεια, είτε λόγω αντίστοιχου προβλήματος της ξένης ορολογίας). Τέλος, ορισμένοι ελληνικοί όροι δεν είναι πολύ πετυχημένοι.

2. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ ΞΕΝΩΝ ΟΡΩΝ

Η απόδοση ενός ξένου όρου στα ελληνικά είναι μερικές φορές απλή, ιδίως όταν ο όρος αυτός έχει ελληνική ρίζα. Για παράδειγμα, ο όρος *rytheliometer* αποδίδεται προφανώς με την λέξη πυρηλιόμετρο. Βέβαια και στις περιπτώσεις αυτές χρειάζεται προσοχή. Για παράδειγμα, η ορθή απόδοση της λέξης *dramatic* είναι δραστικός, όχι δραματικός.

Γενικά η απόδοση ξένων όρων στα ελληνικά πρέπει να είναι σύμφωνη με ορισμένες αρχές. Μερικές από αυτές, που μπορούν να αποκληθούν βασικές, πρέπει να τηρούνται οπωσδήποτε. Η τήρηση των υπολοίπων είναι επιθυμητή, αλλά όχι απαραίτητη.

Βασικές είναι οι ακόλουθες αρχές:

- α) Ο όρος πρέπει να είναι εννοιολογικά σωστός, ώστε να βοηθά στην κατανόηση του αντίστοιχου αντικειμένου.
- β) Ο όρος δεν πρέπει να χρησιμοποιείται για άλλο συγγενές επιστημονικό αντικείμενο, για να μη δημιουργείται σύγχυση.

Επιθυμητή είναι η τήρηση των ακόλουθων αρχών:

- α) Ο αριθμός των λέξεων που συναπαρτίζουν τον όρο πρέπει να είναι ο μικρότερος δυνατός. Για παράδειγμα, ο όρος θερμοβαθμίδα για το αγγλικό *thermal gradient* είναι από την άποψη αυτή πολύ επιτυχημένος.
- β) Ο όρος πρέπει να είναι συνεπής με την υπάρχουσα ελληνική ορολογία.
- γ) Η χρήση λέξεων που ήδη υπάρχουν είναι προτιμότερη από την κατασκευή νέων λέξεων.
- δ) Οι χρησιμοποιούμενες λέξεις πρέπει να είναι οικείες στους επιστήμονες της αντίστοιχης επιστημονικής περιοχής. Για παράδειγμα, η λέξη διάνυση είναι οικεία λόγω της εκτεταμένης χρήσης της λέξης διάνυσμα.
- ε) Η πιστή μετάφραση, που παραπέμπει ευθέως στον διεθνή όρο, είναι προτιμότερη από μία εξίσου ακριβή ελεύθερη απόδοση.
- στ) Πρέπει να αποφεύγονται λέξεις με πολλές σημασίες και λέξεις "φθαρμένες" από την κοινή χρήση.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΞΕΝΩΝ ΟΡΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Boundary elements: Πρόκειται για αριθμητική μέθοδο, ανάλογη με τις μεθόδους των πεπερασμένων διαφορών και των πεπερασμένων στοιχείων. Βασικό χαρακτηριστικό της είναι ο περιορισμός της διακριτοποίησης στα όρια του εξεταζόμενου πεδίου. Ο όρος boundary elements έχει μεταφραστεί στα ελληνικά με δύο τρόπους: α) ως **οριακά στοιχεία** και β) ως **συνοριακά στοιχεία**. Πιστεύω, με βάση την αρχή της συνέπειας με την υπάρχουσα Ελληνική ορολογία, ότι ο όρος οριακά στοιχεία είναι προτιμότερος. Έχουμε ήδη τους όρους: οριακές συνθήκες για το boundary conditions, όριο ροής για το flow boundary και οριακή στιβάδα για το boundary layer. Επομένως και ο όρος boundary elements πρέπει να αποδοθεί ως οριακά στοιχεία.

Breakthrough time: Είναι ο ελάχιστος χρόνος που απαιτείται, για να διανυθεί η απόσταση μεταξύ δύο "σημείων" από μία μεταφερόμενη φυσική οντότητα. Για παράδειγμα, είναι ο χρόνος από την έγχυση μιάς χρωστικής ουσίας σε κάποιο σημείο ενός υδροφορέα, μέχρι την πρώτη εμφάνισή της σε κάποιο πηγάδι παρατήρησης. Έχει προταθεί η απόδοση του όρου αυτού με τον όρο **χρόνος διάνυσης** (1), ο οποίος αποδίδει σωστά το νόημα, δεν δημιουργεί κανέναν είδος σύγχυσης, είναι σχετικά οικείος και είναι εξίσου σύντομος με τον αγγλικό όρο. Ομοίως, οι breakthrough curves μπορούν να αποδοθούν με τον όρο **καμπύλες διάνυσης**.

Burnout: Είναι η καταστροφή της θερμαντικής επιφάνειας κατά την διαρκεία του φαινομένου του βρασμού, λόγω υπερθέρμανσης. Προτείνεται η απόδοση του με την λέξη: **κατάκαυσις**, για τους λόγους που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο λήμμα.

Channeling: Είναι η κίνηση του νερού σε τμήμα μόνο της διατομής ενός ρήγματος. Προτείνεται η απόδοσή του με τον όρο **επιλεκτική διέλευση**. Ο όρος αυτός κρίνεται κατάλληλος, αν και αποτελείται από δύο λέξεις, γιατί δεν υπάρχει μονολεκτικός όρος, που να χαρακτηρίζει σωστά το εξεταζόμενο φαινόμενο.

Convection: Είναι η μεταφορά κάποιας φυσικής οντότητας (π.χ. θερμότητας), που οφείλεται στην κίνηση του ρευστού, το οποίο περιέχει την οντότητα αυτή. Στα ελληνικά έχει αποδοθεί με δύο (κυρίως) τρόπους: α) ως **μεταφορά** και β) ως **συναγωγή**. Πιστεύω ότι ο όρος συναγωγή είναι σαφώς ορθότερος για τους ακόλουθους λόγους: α) Αποδίδει ακριβέστερα το νόημα. Το νερό συνάγει, δηλ. μεταφέρει μαζί του, την εξεταζόμενη φυσική οντότητα. β) Αποτελεί πιστή μετάφραση του αγγλικού όρου γ) Ο όρος μεταφορά, που είναι πιο γενικός, χρησιμοποιείται για την απόδοση και του όρου transport.

Double porosity (model): Είναι η προσομοίωση ενός ρηγματωμένου υδροφορέα με δύο επάλληλα συνεχή μέσα, τα οποία έχουν διαφορετικό πορώδες. Την ίδια έννοια έχει και ο όρος **dual porosity**. Στα ελληνικά μπορούμε να αποφύγουμε την σύγχυση που υπάρχει στην αγγλική ορολογία, καθιερώνοντας μόνο τον όρο **διπλό πορώδες**, που αντιστοιχεί στον συνηθέστερο αγγλικό όρο.

Dry rock: Αποδίδεται συνήθως ως **Ξερό πέτρωμα**. Επειδή η λέξη Ξερός έχει και άλλες έννοιες, ο όρος **άνυδρο πέτρωμα** είναι προτιμότερος.

Potential evapotranspiration: Είναι η μεγαλύτερη δυνατή ποσότητα νερού που επιστρέφει στην ατμόσφαιρα με εξάτμιση και διαπνοή. Στα ελληνικά έχει αποδοθεί με τους όρους **δυναμική εξατμισοδιαπνοή** και **δυναμική εξατμισοδιαπνοή**. Από αυτούς μόνον ο δεύτερος όρος περιγράφει σωστά το εξεταζόμενο φαινόμενο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κ. Κατσιφάρκας "Βέλτιστη εκμετάλλευση γεωθερμικού πεδίου χαμηλής ενθαλπίας με σύστημα πηγαδιών", Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών ΑΠΘ, 1986.

Κ.Λ. Κατσιφάρκας,
Επικ. καθηγητής, Τομέας Υδραυλικής και Τεχνικής Περιβάλλοντος,
Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών Α.Π.Θ., 54006 Θεσσαλονίκη.